

De KADOC-Nieuwsbrief
is het tweemaandelijks tijdschrift van het Katholiek Documentatie- en Onderzoekscentrum.
Hij wordt op aanvraag kosteloos toegezonden.
Afgiftekantoor Leuven 1.

KADOC

[2003, nr. 1, januari-februari]

Inhoud

- 1**
Tentoonstelling:
Kinderrijk. Foto's van
Annie van Gemert
- 3**
Hoe nieuw zijn de
nieuwe sociale bewe-
gingen? ODIS-work-
shop 2002
- 6**
Eeuweling op het
KADOC. 100 jaar
De Beiaard
- 9**
Ontmoetingsdag
Archivarissen van de
Vlaamse Kerkgemeen-
schap
- 10**
Van bivakken en kam-
pen. Foto's van Geen
Lettany en VVKSM
Sint-Maarten
- 11**
Nzambi Mpungu of
de echte God.
Eerste Belgische mis-
siespeelfilm?

KADOC Tentoonstelling Kinderrijk Foto's van Annie van Gemert

Het aantal kinderen per gezin is in Vlaanderen tot een absoluut minimum gedaald. Recente persberichten wezen daar nog op. Secularisering, geboortebeperking, emancipatie van de vrouw en gewijzigde arbeidsverhoudingen hebben ervoor gezorgd dat grote gezinnen volledig "uit de tijd" zijn. In Vlaanderen zouden er nog zo'n 1200 gezinnen zijn met acht of meer kinderen in de leeftijd tot 25 jaar; onze noorderburen tellen er een 2000-tal. De Nederlandse fotografe Annie van Gemert zocht er in de periode 1996-2002 een 34-tal op en portretteerde ze in haar vorig jaar verschenen boek *Kinderrijk*. Een selectie

daarvan - een 40-tal foto's - is tot 19 april te zien in de pandgangen van KADOC. Een primeur voor België.

Annie van Gemert (°Nijmegen, 1958) is geen onbekende voor KADOC. Zij was al in 1991 te gast met *Uniform*, een reeks foto's genomen in katholieke meisjesinternaten in Vlaanderen, die in 1997 onder de titel *Uniformiteit* in boekvorm verscheen. Van Gemert kreeg haar opleiding aan de kunstacademies van Enschede en Breda. Zij heeft al enkele tentoonstellingen op haar actief en haar werk verschijnt in binnen- en buitenlandse bladen. Haar zwart-witfoto's zijn zeer sober en presenteren de mensen zoals ze zijn, zonder franjes of tierelantijntjes. Ze vertellen een ver-

haal van een wereld waarvan de meeste kijkers-lezers denken dat die niet meer bestaat.

Dat is opnieuw het geval met deze foto's van gezinnen met acht tot zestien kinderen. Het gaat om gezinnen met een verschillende sociale en religieuze achtergrond. Zowel katholieke, gereformeerde, mennonitische, joodse, islamitische als niet-gelovige gezinnen komen aan bod.

Van Gemert benaderde ze met de blik van een antropologe. Met de camera probeerde ze een besloten wereld vast te leggen. Ze nam daarvoor haar tijd. Soms verbleef ze dagenlang bij de gezinnen, zodat ze hun vertrouwen won en alledaagse realiteiten in beeld kon brengen: de grote hoeveelheid eten, stapels afwas, bergen wasgoed, twintig paar laarzen, een dozijn tandenborstels, de manier van samenleven en -wonen, samenwerken en -spelen in kleinere of grotere ruimtes enz. Die foto's maken, meer nog dan de "portretten", de kracht uit van *Kinderrijk*.

Tegelijkertijd wordt een beperkte selectie gepresenteerd van foto's van grote gezinnen uit de eigen KADOC-collectie. Die foto's dateren veelal uit de jaren 1920-1940, toen dergelijke gezinnen in Vlaanderen zeer gewoon, haast vanzelfsprekend waren.

Kinderrijk. Grote gezinnen in Nederland en Vlaanderen loopt van 15 februari tot en met 19 april 2003 in de pandgangen van KADOC.

De tentoonstelling is alle werkdagen gratis toegankelijk, van maandag tot vrijdag van 9 tot 17 uur en op zaterdag van 9 tot 12.30 uur.

De gelijknamige publicatie is gedurende de tentoonstelling te koop aan het onthaal van KADOC.

(LV)

KADOC Onderzoek

Hoe nieuw zijn de nieuwe sociale bewegingen?

ODIS-workshop 2002

Op 22 november 2002 vond in de congreszaal van de Kamer van Volksvertegenwoordigers in Brussel de derde ODIS-workshop plaats. Over de doelstellingen en het opzet van het Onderzoeksteunpunt en Databank Intermediaire Structuren in Vlaanderen (ODIS) (FWO-Max Wildiers) werd reeds uitvoerig bericht in vorige nummers van de *Nieuwsbrief*. Tijdens de recente studiebijeenkomst stonden de zogenaamde "nieuwe sociale bewegingen" centraal. Dit containerbegrip, waarmee nieuwsoortige organisaties worden bedoeld die gegroeid zijn uit de maatschappelijke contestatiegolf op het einde van de jaren 1960 (vredesbeweging, milieuorganisaties, vrouwenbeweging...), staat bloot aan heel wat kritiek. Historici en sociale wetenschappers legden hun bevindingen samen, maakten een stand van zaken op en verkenden nieuwe onderzoekspaden en -methoden. Het werd beslist een interessante dag, wat zich o.m. vertaalde in een onverhoopt grote publieke belangstelling (ca. 70 aanwezigen). Bovenal bood de bijeenkomst tal van aanknopingspunten voor verder studiewerk. De verworven inzichten zullen alleszins helpen om binnen het ODIS-project de dataverzameling en analyse van dit deel van het Vlaamse middenveld waar te maken.

Ondanks de grote aandacht van sociale wetenschappers voor het onderwerp is over de nieuwe sociale bewegingen het laatste woord nog niet gezegd. Mark Hooghe (VUB),

die samen met Staf Hellemans (Katholieke Theologische Universiteit Utrecht) het ODIS-team had bijgestaan bij de ontwikkeling van het programma en de vraagstelling, zette tijdens zijn inleidend referaat onmiddellijk de toon. De groeiende aandacht van historici voor deze bewegingen moet worden toegejuicht. Voortbouwend op de bevindingen van, en in samenspraak met politicologen en sociologen, zal historisch onderzoek leiden tot een verruiming en verdieping van de inzichten. Hoewel de opkomst van de nieuwe sociale bewegingen in zekere mate verband houdt met de ideologische en sociale transformaties in de jaren 1950-1970, mogen de lange-termijnvisie van historici en hun neiging tot relativeren de uniciteit van het fenomeen niet doen ondersneeuwen.

Hooghe wees op de specifieke kenmerken van de nieuwe sociale bewegingen en op de originaliteit van hun inbreng in het socio-politieke landschap. Hun verschijning op het publieke forum, volgend op de brede golf van maatschappelijke contestatie op het einde van de jaren 1960, wekte verbazing bij de toenmalige sociologen. Die hadden kort tevoren nog het einde van de ideologische massamobilisatie voorspeld. Politiek protest leek na de Tweede Wereldoorlog te zijn verworpen tot een "onderneming" waarvan de slagkracht en het succes louter schenen af te hangen van een rationele kosten-batenanalyse en een optimale allocatie van hulpmiddelen (netwerken, media, te mobiliseren achterban, kwaliteit van de sociale "entrepreneurs" enz.). De nieuwe sociale bewegingen die op het einde van de jaren 1960 als "uitdagers" op het socio-politieke veld verschenen, weken fundamenteel af van hun traditionele tegenhangers, niet

Een fiche uit het archief van Wereldscholen.

louter door de thema's en actievormen die ze introduceerden, hun jong, vaak speels en soms radicaal karakter, maar ook door hun egalitaire en/of verbrokkelde organisatiepatronen en de links-libertaire, maatschappij- en kerkkritische ideologie die ze schijnbaar deelden.

Institutionaliserings

Ruim drie decennia na hun ontstaan zijn de "challengers" van weleer erin geslaagd om op een geïnstitutionaliseerde manier toegang te verwerven tot het politiek besluitvormingsproces. Ze zijn dus meer gebleken dan een "rimpel in de politieke geschiedenis van België", zo concludeerde Hooghe. Dat hele normaliserings- en institutionaliseringsproces, de politieke integratie van de postmaterialistische generatie die deze bewegingen droeg/draagt, en ten slotte de vraag naar de specificiteit van het handelen van de nieuwe sociale bewegingen als politieke actoren, moeten duidelijk nog voorwerp uitmaken van bijkomend onderzoek. De eigenheid van de nieuwe sociale bewegingen en het vele werk dat er terzake nog op tafel ligt, bleken ook uit de uiteenzetting van Piet Creve (Amsab-Instituut voor Sociale Geschiedenis). Hij vertolkte de ervaringen van de vier ODIS-partners (ADV, Amsab, KADOC en Liberaal Archief) inzake prospectie, verwer-

Æ fiche uit het archief van CVP-Vrouw en Maatschappij.

ving en ontsluiting van archieven en documentatie i.v.m. deze organisatievormen. De door de centra reeds verworven collecties en bestanden, en de opgebouwde expertise kunnen niet verhelen dat een groot deel van het relevante bronnenmateriaal reeds is verloren gegaan. Wat bewaard bleef, is vaak nog niet gecentraliseerd, laat staan ontsloten. De vaak aangehaalde "losse organisatiestructuur" van de bedoelde organisaties, hun lokaal karakter en de vaak onvolkomen of laatijdige federatievorming zijn hier bijzondere handicaps. Wil men de betrokken archiefvormers en hun personele en structurele netwerken in kaart brengen, een van de doelstellingen van het ODIS-project, dan moet met die kenmerken terdege rekening worden gehouden.

Een breder perspectief

In een volgende module (Oud en Nieuw in één ?) werden enkele nieuwe sociale bewegingen in een lange-termijnperspectief geplaatst. De "nieuwe" organisatievormen die in de jaren 1960 opdoken, werden geconfronteerd met hun vaak diepe historische wortels en voorlopers. Leen Van Molle (K.U.Leuven) schetste in haar uiteenzetting de brede ontwikkelingslijnen binnen de Belgische

vrouwenbeweging sinds het einde van de 19de eeuw. Ze toonde aan hoe de organisaties die doorgaans met de zogenaamde tweede feministische golf op het einde van de jaren 1960 worden geassocieerd (Dolle Mina, Vrouwen Overlegkomitee of VOK...), de bestaande vrouwenbeweging radicaliseerden en dynamiseerden. Ze fungeerden dus vooral als "brandversnellers" in een langdurig en stapsgewijs emancipatieproces, gedragen door de oudere vrouwenorganisaties.

Patrick Develtere (K.U.Leuven-HIVA) analyseerde de evolutie van de derde-wereldbeweging in België. Die vervulde sinds haar ontstaan in de jaren 1930 en doorheen de vijf generaties die worden onderscheiden, aanhoudend heel diverse rollen en functies: als weldoener, onderaannemer van de overheid, maar ook als onruststoker en "lastige klant". De derde-wereldbeweging genereerde geen eigen organisatie-type en bleef een zeer heterogeen conglomeraat. De koepel- en netwerkvorming tussen de organisaties heeft niet geleid tot institutionele eenheid, laat staan tot ideologische eenvormigheid. Ondanks hun onoverzichtelijkheid genieten de betrokken organisaties en de door hun vertolkte problematiek duidelijk veel sympathie bij de bevolking. Van alle organisaties die bij het brede publiek fondsen werven voor caritatieve doelstellingen, genereert de derde-wereldbeweging duidelijk de hoogste opbrengst.

Patrick Stouthuysen (VUB) behandelde de ontwikkeling van de Vlaamse Vredesbeweging, duidelijk een kind van de Koude Oorlog, maar met wortels die reiken tot vóór de Eerste Wereldoorlog. De beweging kende haar hoogtepunt in de jaren 1975-1987 toen vanuit het Overlegcentrum voor de Vrede (OCV, 1975) en het Vlaams Aktiekomitee tegen Atoomwapens (VAKA, 1979) een brede sensibilisatie- en mobilisatiecampagne werd opgestart, met als hoogtepunten ongetwijfeld de anti-rakettenbetogingen van 1979-1985. Stouthuysen schetste hierbij het

Æ fiche uit het archief van Vredeseilanden.

belang van de (lokale) netwerken tussen de "nieuwsoortige" organisaties (Wereldscholen, Elcker-Ik, Kristenen voor het Socialisme, Wereldwinkels enz.). Hij onderlijnde eveneens dat OCV en VAKA aanhoudend hebben geijverd om de "oude" koepelorganisaties (bv. de christelijke arbeidersbeweging) niet van zich te vervreemden. Na de val van de Berlijnse Muur en het einde van de Koude Oorlog slaagde de vredesbeweging er niet in om een duurzame nieuwe actiefocus te ontwikkelen. De beweging implodeerde, maar diverse militanten werden opgenomen in organisatievormen die doorgaans met de "oude" sociale bewegingen worden geassocieerd (vakbonden, socio-culturele vormingsorganisaties...).

De drie voornoemde sprekers maakten duidelijk dat de creatie van een lange-termijnperspectief en de kruisbestuiving tussen sociale wetenschappers en historici belangrijke inzichten kunnen aanreiken. Het nieuwsoortig karakter van de "nieuwe sociale bewegingen" moet genuanceerd worden beoordeeld. Ze waarschuwen ook voor een teleologische en/of monolitische visie op de historische ontwikkeling van sociale bewegingen, iets wat men vaak aantreft in de historische terugblikken en getuigenissen van participanten aan de betrokken organisaties en bewe-

gingen. Leen Van Molle wees bovendien op de vele terminologische valkuilen waarmee de onderzoekers worden geconfronteerd. Niet alleen associëren wetenschappers (uit één of meerdere disciplines) vaak specifieke begrippen (bv. "organisatie", "sociale beweging", "emancipatie" of "feminisme") met heel verschillende inhouden. Hun begripsinhoud evolueerde bovendien doorheen de tijd. Develtere maakte een soortgelijke bedenking bij de begrippen "duurzame ontwikkeling", "ontwikkelingssamenwerking" en "derde wereld".

Levenslooptanalyse

De vraag rees of de schijnbare (?) divergenties tussen "oude" en "nieuwe" sociale bewegingen niet konden worden gevat door beide te benaderen vanuit een levenslooptperspectief. Jan Moulaert (Lemmensinstituut) schetste het ontstaan, de ontwikkeling en de ondergang van de anarchistische beweging in België tijdens de 19de eeuw. Hein-Anton van der Heijden (Universiteit van Amsterdam) analyseerde vanuit eenzelfde standpunt de ontwikkeling van de milieubeweging. De theoretische modellen inzake de ontwikkeling van sociale bewegingen onderscheiden doorgaans vier golven. Na een fase van protest (1) en de

coöptatie van de gematigde vleugels (2) volgt veelal een (soms) pijnlijk proces van institutionalisering (3), waarna het protest afneemt en een latent karakter aanneemt (4). Dat model bleek nauwelijks toepasbaar op beide casussen. Het houdt doorgaans geen rekening met de overlevingsdrang van bewegingen en met hun potentieel om nieuwe thema's, rekruteringsvelden en strategieën te ontwikkelen. Van der Heijden wees hier o.m. terecht op de recente ontwikkelingen in de milieubeweging, die een nieuwe adem lijkt te hebben gevonden in het anti- of beter anders-globalisme.

Deze en andere meer recente sociale protestfenomenen vormden het voorwerp van de laatste module (Nieuwere visies op Sociale Bewegingen). Stefaan Walgrave (UIA) ging na of er in de recente, zogenaamd "emotionele" organisatievormen en protestcampagnes (bv. de Witte Mars in België of Beweging Tegen Zinloos Geweld in Nederland) geen "nieuwere" sociale bewegingen kunnen worden onderscheiden. Peter Van Aelst (UIA) stelde dezelfde vraag aangaande het hoger genoemde anders-globalisme. Walter Leirman (K.U.Leuven) gaf een gesmaakt overzicht van de seniorenbeweging in Vlaanderen. Ze wezen allen op de groeiende impact van de massamedia en op de invloed

van de moderne informatie- en communicatietechnologie. Aandacht op televisie blijkt onontbeerlijk voor een succesvolle sensibilisatie of actie. Tal van moderne actievormen zijn er louter op gericht om dit doel te bereiken. Militanten zoeken die plaatsen op waar ze zich verzekerd weten van de aandacht van de camera's (bv. de grote internationale topbijeenkomsten). Het internet vormt niet louter een forum waarop over (nieuwe) sociale kwesties van gedachten wordt gewisseld, maar biedt ook een instrument tot mobilisatie en actie. Toekomstige netwerk-analyses zullen daarmee klaarblijkelijk ernstig rekening moeten houden. Bovendien bleek uit de uiteenzettingen dat de onmiskenbare individualiseringstendens in de westerse samenleving gepaard gaat met een groeiend internationaal, zelfs mondiaal bewustzijn. De "nieuwere sociale bewegingen" hebben allemaal een zeer heterogene achterban en zijn nauwelijks structureel onderbouwd. Walgrave ziet gelijkenissen maar ook opvallende verschillen tussen de door hem bestudeerde emotionele bewegingen en de doorgaans als "oud" en "nieuw" bestempelde sociale organisatievormen uit voorgaande decennia. Maar hij waarschuwt tegelijkertijd voor een inflatie van het begrip "nieuw" en stelde de vraag of bepaalde clusters van organisaties zich dit label niet hebben toegeëigend als een louter onderdeel van een goed uitgekende marketingstrategie. Dick Houtman (Erasmus Universiteit Rotterdam) peilde of het wezen van de nieuwe sociale bewegingen niet beter kan worden begrepen door een meer postmoderne sociologische benadering.

Tijdens de conclusies en de afsluitende discussie van deze ODIS-workshop brachten de dagvoorzitters Jaak Billiet (K.U.Leuven) en Marc Hooghe de aanwezigen terug naar de centrale vraagstelling. De vraag naar wat de betrokken organisatievormen, gezien de geschetste historische per-

Antirakettenbetoging in Brussel in 1985.
Een foto van Geert Lettany (zie blz. 10).

spectieven, dan wel "nieuw" maakte en de bedenking dat er misschien louter sprake is van een pertinente generatiewissel, een gevolg van diverse maatschappelijke transformaties, bleven vooralsnog onbeantwoord. Door het ontbreken van gedegen historisch onderzoek is het water tussen sociale wetenschappers en historici terzake misschien nog iets te diep. Op de vraag of het verschijnen en het optreden van de "nieuwe sociale bewegingen" vanaf de jaren 1960-1970 aanleiding hebben gegeven tot of uitingen zijn van een nieuwe (brede) maatschappelijke breuklijn, werd wel ontkennend geantwoord. Ook de meer recente protestfenomenen hebben de sociale patronen (nog) niet fundamenteel gewijzigd. Bovendien werd erop gewezen hoe oudere breuklijnen (bv. de ideologische) in zekere mate bleven doorwerken. Binnen de betrokken sociale bewegingen werden en worden de thema's (milieu, emancipatie, multiculturaliteit, vrede...) vaak door de gelovige en vrijzinnige participanten op een eigen (en originele) wijze ingekleurd. Hoewel dus nog vele vragen open bleven, waren de aanwezigen het er wel over eens dat de stand van zaken die op de ODIS-workshop was opgemaakt, een goede vertrekbasis biedt voor verder onderzoek. Het ODIS-samenwerkingsverband engageerde zich alvast om binnen afzienbare tijd werk te maken van een brede, onderzoeksondersteunde dataverzameling m.b.t. de betrokken verenigingen. De acta van deze workshop zullen worden gepubliceerd in het *Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis* (BTNG).

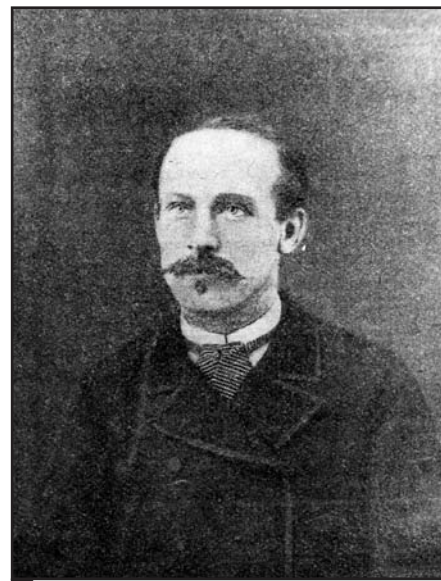
(PH)

KADOC Bibliotheek Eeuweling op het KADOC 100 jaar *De Beiaard*

Op 6 juli 1902 rolde in de Trapstraat 19 te Zottegem het eerste nummer van *De Beiaard*, katholiek weekblad voor Sottegem en Omstreken van de persen. Honderd jaar later werd deze gebeurtenis in de Zuid-Oost-Vlaamse stad op passende wijze herdacht: met een volksfeest, een dankmis en een academische zitting. Er werd tevens beslist om dit unieke erfgoed - honderd jaargangen, iets meer dan 30.000 pagina's - over te dragen aan het KADOC.

Voorgeschiedenis

Zottegem kende in de 19de eeuw een rijke persgeschiedenis. Voor de Eerste Wereldoorlog werden in dat provinciestadje niet minder dan vijf bladen gedrukt: drie opiniebladen en twee "annoncebladen". De familie Vekeman speelde in dit verhaal een belangrijke rol. In 1838 vormde onderwijzer Leo Vekeman zijn woning in de Trapstraat om tot drukkerij. Hoewel het eerste persinitiatief van zoon Gustaaf in 1870 met een sisser afliep, werden in de Trapstraat wel verder katholieke weekbladen uit Charleroi (o.a. *L'Ami de l'Ouvrier*, *Organe des Travailleurs catholiques*; *l'Ouvrier belge*, *Organe des vrais Intérêts du Travailleur*; *le Journal populaire*; *Cloche du Dimanche*) en Doornik (*Le Courrier de l'Escault*; *L'Omnibus*) gedrukt. Pas toen een concurrent in december 1888 met een weekblad voor Zottegem op de markt kwam (*Gazette van Sottegem. Nieuws- en Annoncenblad van het kanton en omliggende gemeenten*), waagde de familie Vekeman zich aan een nieuw persinitiatief voor de stad, nl. het *Annoncenblad van Sottegem* (6 januari 1889). Het blad voer een strikt apolitieke koers. Nochtans had ook hier het maat-

Gustaaf Eylenbosch, eerste drukker-uitgever van *De Beiaard*.

schappelijke debat zijn weerslag op het medialandschap.

De reeds vermelde *Gazette van Sottegem* evolueerde in radicaal-liberale richting. Op 7 oktober 1900 riep Emiel Haegeman-Cousy, een neef van de familie Vekeman, een nieuw katholiek en Vlaamsgezind opinieweekblad in het leven, de *De Zondagsbode van Sottegem*. Toen het in 1910 tot een breuk kwam tussen de Vlaamsgezinde en conservatieve vleugel binnen de lokale katholieke partij, startten die laatsten een eigen weekblad dat opkwam voor de belangen van middenstand en kleine burgerij (*De kleine burger van Sottegem*, 1912-).

***De Beiaard* (1902-): strijdend katholiek**

In dat gepolitiseerde medialandschap ontstond *De Beiaard*. Gustaaf Eylenbosch, boegbeeld van de christelijke arbeidersbeweging in Gent en sinds 1891 hoofdredacteur van *Het Volk*, maar met familiale banden in Zottegem, speelde hierin een beslissende rol. Vanuit de traditie van het

Judocus Van Essche, pastoor van Godveerdegem en eerste hoofdredacteur van De Beiaard ca. 1920.

"gekende huis Vekeman" bouwde hij met *Het Volk* het bestaande *Annoncenblad van Sottegem* uit tot een regionaal katholiek weekblad met Vlaamse inslag, *De Beiaard*. Judocus Van Essche, oud-leraar en pastoor van het naburige Godveerdegem werd de eerste hoofdredacteur. Hij wist het blad op te tillen tot een opmerkelijk hoog niveau. *De Beiaard* trad op als spreekbuis van de behoudsgezinde, burgerlijke vleugel van de katholieke

partij met nationaal politicus Charles Woeste van het arrondissement Aalst als boegbeeld. Als fervent aanhanger van de traditionele lijn trok hij ook hard van leer tegen de socialisten en tegen de Daensisten. Van Essche was ook uitgesproken Vlaamsgezind. Hij wou de Vlaamse eisen, zoals de vernederlandsing van het lager onderwijs en van de Gentse hogeschool, binnen de katholieke partij verwezenlijken. Op dit punt voer *De Beiaard* een eigenzinnige koers. Als oud-aalmoezenier van het Werk der Vlamingen in Parijs legde Van Essche ook een bijzondere belangstelling aan de dag voor de seizoenarbeid.

Na de Eerste Wereldoorlog nam de familie Haegeman-Cousy, de uitgever van de reeds vermelde *Zondagsbode van Sottegem*, de drukkerij in de Trapstraat over. Het duurde tot 1919 vooraleer de vooroorlogse oplage opnieuw werd gehaald. Hoewel *De Beiaard* het katholiek-conservatieve standpunt bleef vertegenwoordigen, kon het blad het vooroorlogse peil niet continueren. De steun aan de katholieke partij was tijdens de verkiezingscampagnes bescheidener dan voordien en meer persoonsgebonden. Ook de uitvallen tegen socialisten en Vlaams-nationalisten waren minder scherp. Het Vlaamse standpunt vertaalde zich in steun voor het minimumprogramma van de Antwerpse politicus Frans Van Cauwelaert. Vanaf

november 1933 schakelde het blad zich in in de Katholieke Actie.

Na de Tweede Wereldoorlog schaarde het blad zich opnieuw voluit achter het katholieke standpunt. Het ijverde voor de terugkeer van koning Leopold III en stond tijdens de schoolstrijd in de vuurlijn. Na de ondertekening van het schoolpact in 1958 verslaptte de band met de CVP. Bij de verkiezingen van 1961 was de steun aan de Aalsterse volksvertegenwoordiger Ludovic Moyersoen veeleer bescheiden. De links georiënteerde regering Lefèvre van katholieken en socialisten (1961-1965) kreeg zelfs kritiek te verduren. Bij de nationale verkiezingen van 1965 formuleerde *De Beiaard* voor het eerst geen stemadvies. Op 31 december 1966 verdween het epitheton "katholiek weekblad" uit de ondertitel.

Volks en regionaal

Het volkse karakter was een tweede belangrijke pijler van het blad. In een directe en toegankelijke stijl werd niet alleen bericht over binnen- en buitenland, maar ook over populaire onderwerpen. Ontspanning kreeg veel ruimte deel toegemeten. Na de Tweede Wereldoorlog verscheen er een Sportblad en vanaf 1961 ook een TV-blad, naast het traditionele feuilleton en kruiswoordraadsel. Vooral de laatste decennia

Eerste Jaar. N. 1
Prijs per nummer : 5 centiem.
Zondag, 6 Juli 1902.

DE BEIAARD

KATHOLIEK WEEKBLAD

VOOR SOTTEGEM EN OMSTREKEN

ABONNEMENTSPRIJS PER JAAR fr. 2.500 voorop betaald. Men schrijft in Trapstraat 19 en op alle postkantoren van het land.	AANKONDIGINGEN: 16 centiem per reed. Prijsvermindering voor de wettelijke aankondig. gaven.	Drukkers-Uitgevers G. EYLENBOSCH EN FR. DUPON Opvolgers van L. VEKEMAN Trapstraat, 19, Sottegem.	Plakkeuren en onverschillen, ten dienste van dit blad vervaardigd, worden koo- schast opgenomen in het blad.
Brieven en mededelingen de redactie betreffende, vrachtwij te zenden : Trapstraat 19, Sottegem Ongetekende brieven worden geweigerd.			

Vertrekuren der treinen uit Sottegem naar :
 De vertrekuren met een * g toekend zijn daerom treinen. — Brussel : 7.20, 7.25, 10.10, 11.51, 11.59, 1.18, 5.37, 7.31. — Kortrijk : 6.15, 6.55,
 9.18, 9.51, 1.15, 6.51, 7.21, 8.40 tot Moeskroen. — Gent : 5.15, 7.32, 8.45, 10.00, 12.15, 2.55, 5.37, 7.17, 9.02. — Charleroi : 6.11, 8.28, 9.19,
 11.50, 2.33, 5.50, 7.59, 9.01. — Aalst : 6.55 's zaterdags all son. 7.17, 11.15, 12.57, 1.53, 9.01. — Roesse : 5.03, 8.27, 9.51, 12.55, 6.51.

**EENDRACHT MAAKT
WAT KLEIN IS GROOT.**

Dit weekend kermis Montmartre blz 6	De Beiaard Weekblad van Zuid-Oost-Vlaanderen		editie Zottegem 38 BEF Hoogstraat 65, 9620 Zottegem tel. 09 360 00 15 fax 09 361 06 32 99ste jaargang - nr. 29 vrijdag 4 augustus 2000
	jobinfo blz 33 onderwijs blz 12,13&23	RIJSCHOOL ZOTTEGEM Kazernestraat 23 aan bushaltes station	Prémaman is verhuisd naar Godveerdegemstraat 128 te Zottegem
		Ringkarond blz 26	

nam het aantal vaste rubrieken gestaag toe. Zo verscheen er alternerend een kunstkrant, een boekenhoek, een jeugdkrant, een autokrant.

Na 1945 werd de regionale berichtgeving verder uitgebouwd. Dit gebeurde vooral de laatste decennia zeer uitgesproken. Sinds 1985 verschijnen er vijf regionale edities; vanaf 2001 opnieuw drie. Regionale en lokale berichten prijken nu ook meer op de voorste pagina's.

De Beiaard als fenomeen.

In een land waar regionale bladen steeds zeldzamer worden, is *De Beiaard* een opmerkelijk overlever. Als gevolg van het overaanbod, de inkrappende markt en de verscherpte concurrentie verdwenen heel wat vergelijkbare bladen van het toneel (*De Voorpost* uit Dendermonde (1 januari 1993), *Plus* uit Ronse (18 december 1997) en recent nog *Het Vrije Waasland* uit Sint-Niklaas). De ontzuiling speelde hierin ongetwijfeld een rol. Een veilige opstelling in het midden leidde tot een erosie van het profiel. Ook de mediaconcentratie werkte de vervlakking in de hand. In West-Vlaanderen bijvoorbeeld, nam de mediagroep Roularta alle regionale weekbladen over. De overlevingsstrategie van *De Beiaard* was gebaseerd op het principe van de continuïteit. Het basisconcept bleef behouden. Onder invloed van de veranderende tijdgeest begroef het weekblad wel zijn katholieke strijdbijl, maar behield zijn christelijke inspiratie. Een onafhankelijke koers varende, bleef het op een ongezoeten manier zijn mening vertolken. Vooral de economische achteruitstelling van de regio was een stokpaardje.

Dit verhaal heeft ook een bedrijfs-economisch luik. Ook hier was continuïteit troef. Sinds de vierde generatie blijft dit een kleinschalig familiebedrijf dat met een beperkt aantal mensen een rendabel product aflevert. De huidige hoofdredacteur en verantwoordelijke uitgever van *De Beiaard* blijft zelfs halftijds lesgeven. De regionale berichtgeving wordt verzorgd door vijf freelance editieverantwoordelijken en een vlottende equipe van een 150-tal medewerkers. In de drukkerij zijn rendabiliteit en professionalisering de ordewoorden. De aankoop van een vierkleurendrukkers (1994), de verdere digitalisering van het weekblad en de verhuis naar nieuwe, meer aangepaste bedrijfsruimtes moeten de toekomst helpen veiligstellen.

Het blad bezit vandaag een oplage van 21.600 exemplaren, waarvan 54% abonnees. Ondanks de krimpende markt en de dalende bevolking in de regio wist het tijdens het voorbije decennium zijn oplage met 7,6% te verhogen. Het lezerspubliek is zelfs gestegen tot 100.000 en de gemiddelde penetratiegraad ligt hoger dan 33%. In sommige gemeenten bedraagt die zelfs 50%. Een dergelijke marktpenetratie voor een betalend weekblad is uniek in het Belgische medialandschap. Die positie heeft ongetwijfeld ook te maken met de regionale specificiteit. Als een soort niemandsland tussen kleinere en grotere centra als Ronse, Oudenaarde, Aalst en Gent is de concurrentie er minder nadrukkelijk aanwezig. De sociaal-economische zwakte van deze landelijke regio versterkt trouwens de regionale identiteit, waarop *De Beiaard* handig inspeelt.

(CD)

Wij zoeken... Uw e-mailadres!

De administratieve procedures op het KADOC werden tijdens het afgelopen jaar in belangrijke mate geactualiseerd en gemoderniseerd. Draaischijf van deze processen is nu het informatiesysteem KADMIN (KADOC-administratie).

De implementatie van dit systeem liet o.m. toe om het KADOC-adresbestand te actualiseren. Bij nazicht van de betrokken gegevensreeksen viel het op dat wij van vele contactpersonen, vrienden en kennissen van het KADOC geen actueel e-mailadres bezitten. Aangezien elektronische post een eenvoudig en bovendien goedkoop communicatiekanaal biedt, lijkt het aangewezen om hier een bijkomende inspanning te leveren. Dit kan echter alleen met uw hulp!

We roepen daarom alle abonnees en lezers van de Nieuwsbrief op om hun elektronisch postadres over te maken aan postmaster@kadoc.kuleuven.ac.be

Wij danken de lezers die dit adres reeds hebben genoteerd op de antwoordkaart die in 2002 werd meegezonden. Zij hoeven vanzelfsprekend niet meer te reageren. Veel dank bij voorbaat!

KADOC Archief **Ontmoetingsdag Archivarissen van de Vlaamse Kerkgemeenschap**

Op 11 december 2002 organiseerde de Stuurgroep Archivarissen van de Vlaamse Kerkgemeenschap zijn jaarlijkse ontmoetingsdag, dit keer in het Mechelse Diocesaan Pastoraal Centrum. Een 45-tal archivarissen, vooral afkomstig uit de religieuze instituten en de bisdommen, nam deel. De ontmoetingsdag startte met een verwelkoming en enkele mededelingen door KADOC-directeur Jan De Maeyer. Die kondigde o.a. de organisatie aan van een basiscursus archiefkunde in 2003. Nieuwelingen in het vak zullen zich daar de grondbeginselen en basistechnieken van de archivistiek eigen kunnen maken.

Archivaris Godfried Kwanten leidde het centrale thema van de dag in. Hij belichtte de problematiek van (de)centralisering, bewaring en selectie van lokale, provinciale en generale archieven van religieuze instituten en van de archieven van

hun apostolaatswerken. Daarbij benadrukte hij sterk de noodzaak van permanente aandacht voor het archief. Zo kunnen "archiefcrisissen" (bv. bij sluitingen van huizen, fusies van provincies, verzelfstandiging van apostolaatswerken) gemakkelijker worden opgevangen. Kaat Leeman, archivaris van de zusters van Liefde van Jezus en Maria, en zr. Reinhild Soumilion, archivaris van de clarissen in Kessel-Lo, beschreven elk de archiefaanpak in hun instituut. De eerste besprak o.a. de relatie tussen het generalaatsarchief en de archieven van autonoom geworden missiegebieden/provincies. De tweede behandelde o.m. de gezamenlijke initiatieven, bv. de sensibilisering inzake archiefzorg, die de diverse, autonome Vlaamse clarissenkloosters overstijgen. Gerrit Vanden Bosch, archivaris Hedendaags Archief van het Aartsbisdom, sloot de voormiddag af met een uiteenzetting over "Beheer, ontsluiting en bewaring van het hedendaags archief van het Aartsbisdom Mechelen-Brussel". Hij beschreef zijn aanpak inzake ordening en selectie van het dynami-

sche en semi-dynamische archief en ging in op de grote categorieën en de inhoud ervan. In de namiddag belichtte Jan De Maeyer de recente ontwikkelingen in het internationale onderzoek over de geschiedenis van de religieuze instituten. Geïnteresseerden konden daarop een bezoek brengen aan het aartsbisshoppelijk archief, waar archivaris Aloïs Jans als gastheer optrad. De dag werd afgesloten met een rondgang o.l.v. Gerrit Vanden Bosch in het aartsbisshoppelijk paleis aan de Mechelse Wollemarkt.

Kerkelijke archivarissen die in de toekomst willen deelnemen aan deze ontmoetingsdagen, kunnen steeds contact opnemen met KADOC of met een lid van de Stuurgroep:

- Jan De Maeyer, KADOC
- Zr. Ilona Faes, archivaris kanunnikessen van het H. Graf, Turnhout
- Pater Herman Janssens, archivaris norbertijnen Abdij Averbode
- Godfried Kwanten, KADOC
- Kaat Leeman, archivaris zusters van Liefde van Jezus en Maria, Gent
- Zr. Reinhild Soumilion, archivaris clarissen Kessel-Lo
- Gerrit Vanden Bosch, archivaris Hedendaags Archief Aartsbisdom Mechelen-Brussel

(GK)

KADOC organiseert opnieuw een lessenreeks over de basisbeginselen inzake de zorg voor en het beheer van het archief en het ruimere historisch erfgoed. De basiscursus richt zich tot beginnende archiefmedewerkers in een religieus instituut, in een kerkelijke instelling, een verzorgingsinstituut, een school enz. Zowel de archiefverantwoordelijken als de vrijwillige medewerkers in de archiefzorg zijn welkom. De basiskennis en vaardigheden die de archivarissen hier verwerven, zullen hen in staat stellen op een verantwoorde wijze zorg te dragen voor het

papieren en roerende patrimonium van hun instelling.

De lessenreeks bestaat uit vijf lesdagen en wordt tweemaal ingericht in 2003.

In Gent gaan de lesdagen door bij de zusters van Liefde van Jezus en Maria op de dinsdagen 29 april en 6, 13, 20 en 27 mei 2003.

In Heverlee gaan de lesdagen door bij de zusters Annuntiaten op de dinsdagen 30 september en 7, 14, 21 en 28 oktober 2003.

De lessen vereisen geen voorkennis en zullen zeer concreet en praktijkgericht zijn. Theoretische beschouwingen gaan steeds uit van praktische voorbeelden en concrete situ-

aties. Een syllabus wordt ter beschikking gesteld. In het programma komen o.a. aan bod:

- ordening, ontsluiting en beschrijving (terminologie) van archieven
- bewaring, preservatie en infrastructuur
- selectie en beheer van het statisch en het dynamisch archief
- aan archief verbonden audiovisueel en gepubliceerd materiaal
- roerend (kunst)historisch patrimonium (in samenwerking met het Centrum voor Religieuze Kunst en Cultuur, CRKC)

**Inlichtingen: godfried.kwanten@kadoc.kuleuven.ac.be
Tel. 016/32.35.00**

KADOC Audiovisuele documentatie Van bivakken en kampen

Foto's van Geen Lettany
en VVKSM Sint-Maarten

Het jeugdbewegingsleven is goed vertegenwoordigd in de KADOC-collectie. Zowel de nationale archieven van jeugdorganisaties voor arbeiders (KAJ-VKAJ), boeren (BJB, KLJ), middenstand (KBMJ, KJM) en studenten (KSA, VKSJ, KSJ) als die van de niet-standsgebonden Chirojeugd en scouts (VVKSM) zijn aanwezig en beschikbaar voor onderzoek. Opvallend daarbij is dat ze allemaal, op de middenstandse jeugd na, een omvangrijke audiovisuele collectie omvatten: duizenden foto's, honderden affiches en vele meters pellicule. In de loop van vorig jaar werd de collectie gevoelig uitgebreid met enerzijds een 50.000-tal fotonegatieven van chirofotograaf Geen Lettany en anderzijds 14 fotoalbums van de scouts van Sint-Maarten Willese. Zij vergrootten nog de mogelijkheid om een meer reëel beeld te krijgen van de vele aspecten van het jeugdbewegingsleven.

Geen Lettany was van 1955 tot en met 1994 in dienst op het nationaal secretariaat van Chirojeugd-Vlaanderen, eerst als pedagogisch vrijgestelde en lid van de Nationale Leiding, later als verantwoordelijke voor het redactiesecretariaat. Vanuit die functie zette hij de stap naar de fotografie. Voor zijn uitgaven had de beweging nood aan foto's. En vermits professioneel fotowerk duur was, ging Lettany vanaf het begin van de jaren 1970 zelf aan de slag. Met zijn fototoestel bracht hij alle facetten van de chirowerking in beeld, zowel op nationaal als lokaal vlak. Een greep uit de gedeetailleerde (door hem zelf opgemaakte) inhoudslijsten maakt dat duidelijk:

Chiro Heule. Een foto van Geen Lettany.

De "Arenden" van Sint-Maarten Willese in 1926.

expressiebivak, groepsleidingsdag, Krinkel, speelclubdag Dijle, Krakmoment, Aspirant, Chiro-trophy, touwenparcours, bezoeken aan chirogroepen in hun heem en op bivak over gans Vlaanderen, Joepie enz. Ook de interne werking van het nationale Chirosecretariaat in Antwerpen en de deelname van

Chiro aan ruimere, maatschappelijke initiatieven als vredesmanifestaties, trein-tram-busdagen, de wereldwinkelwerking, Pax Christi enz. komen aan bod.

Via chirovrijgestelde Chris Peeters, die de Pastorale Jeugdzorg uitbouwde, kwam Lettany in het midden van

de jaren 1970 in contact met het bisdom Antwerpen. Hij maakte in de jaren 1975-1985 een fotografisch verslag van de periode waarin bisschop Jules Daem afscheid nam, opgevolgd werd door Godfried Danneels, en vervolgens door Paul Van den Berghe. Hier is eveneens diversiteit troef: missionarissendagen, pastorale raden, oecumenische vieringen, bijbelavond, goede-vrijdagtocht, priester- en kerkwijdingen, in totaal ca. 3500 negatieven. De collectie bevat ook foto's in verband met de werking van de Shaida-dansgroep van het Sint-Ursula-instituut van Onze-Lieve-Vrouw-Waver (eveneens ca. 3500 negatieven). Later volgen nog de negatieven (een 8000 stuks) die betrekking hebben op de vierde wereldbeweging, o.a. de Gentse Beweging van Mensen met Laag Inkomen en Kinderen, en de Mechelse gemeenschap De Lage Drempel. Het geheel is onmiskenbaar een bron voor de geschiedenis van de jeugd en jeugdorganisaties en voor de studie van het religieus leven en de maatschappelijke problemen in Vlaanderen in de laatste decennia van de 20ste eeuw.

Aansluitend bij dit archief moet de fotocollectie worden vermeld van de scoutsgroep Sint-Maarten van Willesele. Die beslaat 80 jaar, nl. de periode 1921-2001. De foto's - enkele honderden - geven een beeld van een plaatselijke afdeling van een jeugdbeweging: de verschillende groepen, activiteiten zoals "de overgang" of een leidersweekend, trektochten en kampen, zowel in binnen- als buitenland, deelname aan parochiale initiatieven als processies enz. In die zin is deze collectie exemplarisch voor het lokale jeugdbewegingsleven. Tussen die "klassieke" foto's zitten soms echte pareltjes, zoals die van "de patrouille van de Arenden op hun trektocht in 1926", hierbij afgedrukt.

(LV)

KADOC Audiovisuele documentatie

Nzambi Mpungu of De echte God

Eerste Belgische missiespeelfilm?

Regisseur Genval aan het werk in Belgisch Congo ca. 1930.

De uitgebreide collectie missiefilms op KADOC is in de Nieuwsbrief al meerdere malen ter sprake gekomen. Zij wordt vaak geraadpleegd zowel door binnen- als buitenlandse onderzoekers. In verschillende televisieprogramma's werden en worden fragmenten gebruikt. Eind vorig jaar nog zond Arte *Abenteurer Gottes* uit, een productie van de Eupense cineast Marcel Bauer voor de Bayerische Rundfunk. De tweedelige documentaire vertelt de geschiedenis van de katholieke missies aan de hand van missiefilms uit o.m. de KADOC-collectie. Begin januari van dit jaar werd in Brussel *Mfumu Matensi* voorgesteld, een film van Samuel Tilman en Nicolas de Borman over

hun oom-missionaris, de jezuïet Victor Mertens. Ook deze documentaire zal ongetwijfeld de weg naar het televisiescherm vinden. Bij de begeleiding van beide producties werd onze aandacht getrokken op *Nzambi Mpungu*, een film uit 1928, die KADOC al langer in bezit heeft, maar nog niet grondig werd geanalyseerd.

Nzambi Mpungu opent met de tekst "Mission Cinématographique Genval au Congo Belge 1928". Dan volgt de titel "Nzambi Mpungu". Twee (Franse) tekstpancartes - het gaat uiteraard om een stille film - maken het doel van de productie duidelijk: het tonen van de actie van de katholieke missies in Afrika, door middel van "echte inlanders, handelend in het kader van een zeer een-

voudig scenario". De film "reconstrueert getrouw het dagelijkse leven van de missionarissen en enkele inlandse gewoonten". Het verhaal is inderdaad zeer simpel: in Zugula, een dorp in de Kwangostreek, onderhandelt N'Goma over de bruidsschat van zijn toekomstige vrouw Kaoulou. Het komt tot een overeenkomst en het paar gaat samenwonen. Ze worden echter al snel bedreigd door de dorpstovernaar en vluchten naar "de priesters van de God der blanken". In de buurt van de missiepost ontmoeten ze Jozef, een stamgenoot-catechumeen. Hij wijst op de voordelen van een bekering: leren lezen, schrijven en rekenen, het aanleren van het beroep van timmerman of drukker, het kunnen werken op de grote hoeven, de verzorging van zieken, de markt waar Kaoulou kan kopen en verkopen, en vooral "zullen ze de echte God (Nzambi Mpungu) leren kennen die beschermt tegen de tovenaars". N'Goma en Kaoulou besluiten om de stap te zetten. Ze krijgen elk apart catechese, worden gedoopt en - N'Goma in een wit kostuum en met vlinderdas - huwen voor de Kerk. De film eindigt met beelden van het paar met hun drie kinderen. Een priester geeft hun een kruisje.

Dit eenvoudig verhaal, met de klassieke missiefilm-ingrediënten (tovenaars, vlucht naar de blanke missionarissen, bekering), wordt op een vrij primitieve manier in beeld gebracht en is slechts de aanleiding om aan de Belgische bevolking het leven op een missiepost, met name die van de jezuïeten in Kisantu, en "de weldaden van de blanke beschaving" te tonen. Vooral de "woorden" van Jozef worden overvloedig geïllustreerd: de kinderen op de houten banken, de werkateliers en boerderijen, het ziekenhuis, de markt. Ook de gekende broeder Gillet en zijn botanische tuin komen uitgebreid in beeld. Alleen daarvoor al is de film een schitterend document.

"Genval" in de openingstekst verwijst naar de regisseur van de film:

Ernest Genval, pseudoniem van dichter-zanger Ernest Thiers, in 1884 in Luik geboren en in 1945 in Dachau omgekomen. Vanaf 1925 maakte hij naam als Congocineast. Hij bezocht de Belgische kolonie viermaal en werkte hoofdzakelijk in opdracht van de koloniale ondernemingen. Titels als *La Compagnie du Kasai*, *La Forminière à Noki* of *Les Brasseries du Katanga* wijzen daarop.

In opdracht van het ministerie van Koloniën en naar aanleiding van de honderdste verjaardag van de Belgische onafhankelijkheid en "het vijftigjarig bestaan onzer bezetting in Congo" realiseerde hij in 1930 de film *L'Action Civilisatrice de la Belgique au Congo*, "een balans onzer menslievende en industriële actie in ons koloniaal Rijk". Ook de missies komen daarin aan bod. Andere belangrijke producties zijn *Congo, coeur d'Afrique* (1930) en *L'or blanc chez les noirs* (1938, over de katoenproductie). Hij zou ook getekend hebben voor *Gulden gloed in 't zwarte land*, een documentaire uit 1930 in opdracht van de scheutisten. In totaal realiseerde Genval een zestigtal documentaires. De film-historicus Francis Bolen schreef aan Genval "de verdienste (toe) de kolonie als eerste met de camera systematisch te hebben bestudeerd". Slechts enkele van zijn producties zijn bewaard, waaronder de genoemde "katoenfilm" (in het Afrikamuseum van Tervuren). Aan dat korte lijstje kan nu *Nzambi Mpungu* worden toegevoegd.

(LV)

Werken mee aan dit nummer:
Lieve Dhaene
Jan De Maeyer
Carine Dujardin
Peter Heyrman
Godfried Kwanten
Luc Vints

Vormgeving
Johan Mahieu (concept)
Alexis Vermeylen

Druk
Peeters, Herent

Verschijnt tweemaandelijks

Kantoor van afgifte
3000 Leuven 1.

Verantwoordelijke uitgever
Emiel Lamberts
Schoonzichtlaan 52
3020 Herent

Katholiek Documentatie- en Onderzoekscentrum
Vlamingenstraat 39
B - 3000 Leuven
Tel 016/32.35.00
Fax 016/32.35.01
E-mail:
postmaster@kadoc.kuleuven.ac.be
Internet:
<http://www.kuleuven.ac.be/kadoc>

Giften voor het KADOC kunnen worden overgemaakt op reknr. 432-0000011-57 van de K.U.Leuven met vermelding 'gift KADOC TQO-MECEN1-P3610'. Vanaf 30,00 € wordt een fiscaal attest bezorgd.

